

**Małgorzata Buczek-Kowalik,
Teresa Mitura**

**Uwarunkowania religijne i ich
wpływ na tworzenie szlaków
turystyczno-kulturowych w
województwie podkarpackim**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 66, 79-87

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA BUCZEK-KOWALIK

TERESA MITURA

Uniwersytet Rzeszowski

UWARUNKOWANIA RELIGIJNE I ICH WPŁYW NA TWORZENIE SZLAKÓW TURYSTYCZNO-KULTUROWYCH W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Wstęp

Turystyka religijna powszechnie kojarzy się z pielgrzymowaniem do miejsc uświęconych. Jackowski sugeruje uporządkowanie terminologii związanej z podróżami religijnymi, proponując w szerszym zakresie turystyką religijną nazywać każdą podróż wynikającą z motywów religijnych, natomiast mianem pielgrzymki określać tylko specyficzną formę turystyki religijnej. Turystyka religijna będzie wówczas zaliczana do jednej z form turystyki¹.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie możliwości uprawiania turystyki religijnej w jej szerokim zakresie w oparciu o szlaki turystyczno-kulturowe (powszechnie zwane szlakami tematycznymi), które wytyczone zostały na terenie województwa podkarpackiego. Szlaki te nawiązują do bogactwa i historii religii dawnych mieszkańców tego regionu.

1. Charakterystyka uwarunkowań religijnych województwa podkarpackiego

Województwo podkarpackie to region o bogatej historii, położony na pograniczu Wschodu i Zachodu. Na terenie tym krzyżowały się zwyczaje, religie i kultury.

---

¹ A. Jackowski, *Turystyka religijna – problemy badawcze i terminologiczne*, w: *Turystyka religijna na obszarach górskich*, red. A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz, Podhalańska Wyższa Szkoła Zawodowa, Nowy Targ 2009, s. 237.

Turysta znajdzie tu ślady chrześcijaństwa, zarówno obrządku wschodniego (prawosławnego i greckokatolickiego), jak i zachodniego (rzymskokatolickiego i ewangelickiego) oraz judaizmu, gdyż wierni tych wyznań żyli obok siebie do połowy XX w.

Według drugiego powszechnego spisu ludności przeprowadzonego w 1931 roku, tereny obecnego województwa podkarpackiego zamieszkiwało około 1 867 096 osób². Na potrzeby niniejszego opracowania zebrane zostały informacje z powiatów, których zasięg pokrywa się z zasięgiem współczesnego województwa podkarpackiego. Dane te nie są precyzyjne, gdyż po II wojnie światowej nastąpiły zmiany terytorialne powiatów, niemniej oddają w pełni ówczesne zróżnicowanie religijne badanego terenu. W tabeli 1 zaprezentowano udział wyznawców religii w ogólnej liczbie mieszkańców powiatów.

Wśród mieszkańców badanego obszaru 65,7% stanowili wierni obrządku rzymskokatolickiego, 25,3% greckokatolicy, 0,4% prawosławni, 8,3% wyznawcy judaizmu oraz 0,3% inni wyznawcy (np. tzw. koloniści niemieccy, głównie ewangelicy).

Grekokatolicy zamieszkiwali południowe i wschodnie rubieże współczesnego województwa podkarpackiego, tj. powiaty: jasielski, sanocki, leski, dobromilski, przemyski, jarosławski i lubaczowski – tereny Bieszczad i Beskidu Niskiego, Roztocza Wschodniego i Płaskowyżu Tarnogrodzkiego. Wyznawcy prawosławia skupieni byli jedynie w powiatach krośnieńskim oraz jasielskim (Beskid Niski), w których stanowili około 3% mieszkańców. Byli to w dużej mierze grekokatolicy, którzy przeszli na prawosławie³.

Żydzi zamieszkiwali na całym obszarze dzisiejszego województwa podkarpackiego. Najwięcej ludności żydowskiej zamieszkiwało powiat przemyski (13,2% mieszkańców). Dużymi skupiskami wiernych wyznania mojżeszowego były miasta, w których wpływali oni znacząco na strukturę ludnościową i wyznaniową. W Rzeszowie wyznawcy judaizmu stanowili 41,7%, w Przemyślu – 33,9%, a w Jarosławiu – 28,2%⁴.

Na terenach współczesnego województwa podkarpackiego liczne były tzw. kolonie niemieckie, założone przez rząd austriacki. Akcja osadnicza prowadzona była od 1781 roku. Na terenie Kotliny Sandomierskiej K. Ruszel wylicza 19 osad

---

² Wyniki ostateczne opracowania spisu ludności z dn. 9 XII 1931 r. w postaci skróconej dla wszystkich województw, powiatów i miast powyżej 20000 mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1931, GUS.

³ M. Koniusz, *Materialne pozostałości religijne Łemków atrakcją turystyczną Beskidu Niskiego i Sądeckiego*, w: *Turystyka religijna na obszarach górskich*, op.cit., s. 336.

⁴ Wyniki ostateczne, op.cit.

kolonistów⁵, a w samym tylko powiecie mieleckim znajdowało się siedem takich kolonii, których 68% mieszkańców stanowili ewangelicy⁶.

Tabela 1
 Udział wiernych różnych wyznań w wybranych powiatach woj. lwowskiego
 i krakowskiego w 1931 roku (%)

Lp.	Powiat	Wierni wyznania rzym- skokatolickiego	Wierni wyznania greckokato- lickiego	Prawo- sławni	Wierni wyznania mojżesz- owego	Inne
1.	brzozowski	79,1	15,3	0,0	5,2	0,4
2.	dobromilski	27,6	63,5	0,0	8,0	0,9
3.	jarosławski	56,5	35,3	0,0	7,9	0,3
4.	jasielski	88,0	4,3	2,3	5,0	0,4
5.	kolbuszowski	92,0	0,0	0,0	7,3	0,7
6.	krośnieński	80,4	9,6	3,7	5,7	0,6
7.	leski	16,3	73,1	0,0	9,7	0,9
8.	lubaczowski	37,8	51,2	0,0	1,07	0,3
9.	łańcucki	88,1	4,9	0,0	6,4	0,6
10.	mielecki	90,0	0,0	0,0	8,3	1,7
11.	niżański	92,0	1,4	0,0	6,2	0,4
12.	przemyski	41,3	45,2	0,0	13,2	0,3
13.	przeworski	89,3	4,9	0,0	5,5	0,3
14.	ropczycki	93,8	0,0	0,0	5,8	0,4
15.	rzeszowski	88,6	1,6	0,0	9,2	0,6
16.	sanocki	42,9	47,8	0,0	8,3	1,0
17.	tarnobrzeski	89,9	0,2	0,0	8,6	1,3
18.	ogółem	65,7	25,3	0,4	8,3	0,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wyniki ostateczne...*, op.cit.

Wydarzenia II wojny światowej i lat powojennych spowodowały ogromne zmiany w strukturze wyznaniowej mieszkańców tych terenów. Zagłada Żydów, wysiedlenia rdzennych mieszkańców Bieszczad i Beskidu Niskiego (Ukraińców, Łemków i Bojków) w ramach Akcji „Wisła” doprowadziło nie tylko do wyludnienia wsi i miasteczek, ale również do zniszczeń obiektów sakralnych.

Opuszczone cerkwie i synagogi często były celowo niszczone i ogołacane, zamieniano je na magazyny lub rozbierano. Wiele pozostawionych bez opieki

⁵ K. Ruszel, *Studia nad kulturą ludową Puszczy sandomierskiej*, Rzeszów 1978, s. 47.

⁶ T. Mitura, *Stopień przekształcenia krajobrazu w powiecie mieleckim w ostatnich 150 latach* (maszynopis rozprawy doktorskiej), UMCS, Lublin 2004, s. 53.

obiektów poddawało się niszczącej działalności czasu i zagięło bezpowrotnie. Po 1989 roku zauważyć można próby restaurowania podupadających budynków, szczególnie cerkwi w Beskidzie Niskim i w Bieszczadach. Niektóre ze świątyń przejmuje Kościół prawosławny i greckokatolicki, mimo to wiele cennych obiektów ulega dalszej powolnej degradacji⁷.

2. Turystyczno-kulturowe szlaki województwa podkarpackiego

Do czasów współczesnych przetrwały nieliczne cerkwie, synagogi i cmentarze – ślady dawnych religii, którymi poprowadzone zostały turystyczne szlaki kulturowe. Wiodą one przez miejscowości, w których znajdują się ocalałe obiekty sakralne lub nawiązują do miejsc związanych z życiem i działalnością osób ważnych i znaczących dla wyznawców danej religii.

Z wiarą katolicką związane są następujące szlaki: Szlak Papieski w Beskidzie Niskim, Szlak Markiewiczowski oraz Szlak św. Jakuba. Z judaizmem związany jest Szlak Chasydzki, z wiarą greckokatolicką i prawosławną Łemków i Bojków wiąże się Szlak Ikon, natomiast Szlak Architektury Drewnianej wiedzie śladami obiektów sakralnych różnych wyznań. Brak jest natomiast szlaku łączącego ocalałe ewangelickie obiekty sakralne.

Tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych ma na celu ochronę dziedzictwa religijnego oraz zaprezentowanie bogatej i różnorodnej kultury Podkarpacia. Szlaki te są inspiracją do poznania historii tego niewątpliwie ciekawego regionu, mogą być motywem do uprawiania szeroko rozumianej turystyki religijnej, a także – poprzez swoje walory duchowe – stwarzają okazję do zadumy i refleksji.

Szlak Papieski w Beskidzie Niskim

Trasa Szlaku Papieskiego wiedzie wzdłuż Głównego Szlaku Beskidzkiego (czerwonego) i oznakowana jest za pomocą tabliczek wskazujących kierunek oraz miejscowości na trasie wędrówek ks. Karola Wojtyły, które odbywał on w latach 50. XX w.

Szlak przebiega przez południowe tereny powiatów: jasielskiego, krośnieńskiego i sanockiego. Główne obiekty znajdujące się na szlaku to: Magura Wątkowska – Desznica – Kąty – Chyrowa – Pustelnia św. Jana – Dukla – Lubatowa – Iwonicz Zdrój – Rymanów Zdrój – Tarnawka – Bukowica – Komańcza⁸.

Szlak Chasydzki

Jest to projekt zorganizowany przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, którego celem jest stworzenie międzynarodowego szlaku turystycznego, wykorzystującego dziedzictwo kultury i religii żydowskiej.

⁷ R. Bańkosz, *Cerkwie Szlaku Ikon, Krosno 2010*, s. 22 i 94–180.

⁸ www.beskidniski.org.pl/szlaki/papieski/papieski.htm, (20.11.2010).

Wiele miejscowości należących do Szlaku Chasydzkiego było ważnymi ośrodkami chasydyzmu. Na szlaku tym w województwie podkarpackim znajdują się następujące miejscowości: Baligród (cmentarz z początku XVIII w.), Cieszanów (synagoga z końca XIX w., cmentarz z XIX w.), Dębica (synagoga z końca XVIII w., cmentarz z przełomu XVII i XVIII w.), Dynów (cmentarz z XVIII w., miejsce spoczynku cadyka Cwi Elimelecha Szapiro z Dynowa), Jarosław (dwie XIX-wieczne synagogi oraz cmentarz z XVIII w.), Lesko (synagoga z XVII w. oraz cmentarz z XVI w.), Leżajsk (cmentarz z XVII w., ohel cadyka Elimelecha z Leżajska), Przemyśl (tzw. nowa synagoga, z początku XX w., tzw. nowy cmentarz, z początku XIX w.), Ropczyce (cmentarz z XVIII w.), Rymanów (synagoga z XVII w. oraz cmentarz z końca XVI w., miejsce spoczynku cadyka Menachema Mendla z Rymanowa), Sanok (synagoga stowarzyszenia *Jad Charuzim* z XIX w., synagoga sadogórska z lat 20. XX w., tzw. nowy cmentarz z XIX w.), Tarnobrzeg (cmentarz z początku XX w., miejsce spoczynku cadyka Eliezera Horowitza z Dzikowa), Ustrzyki Dolne (cmentarz z XVIII w.), Wielkie Oczy (synagoga z początku XX w., cmentarz z XVIII w.)⁹.

Szlak Ikon

Bieszczady oraz Beskid Niski to tereny wyróżniające się bogactwem drewnianej architektury sakralnej. W tej części Polski, po burzliwym okresie powojennym, zachowało się niewiele tego typu obiektów, dlatego tym cenniejsza wydaje się obecność cerkwi oraz ich wyposażenia w krajobrazie kulturowym. Szczególne znaczenie odgrywają ikony, które od zawsze były ważnym elementem kultu religijnego dla wyznawców chrześcijaństwa wschodniego.

Szlak Ikon Doliny Oslawy

Na szlaku tym podziwiać można piękno i wyjątkowość drewnianej architektury Łemkowszczyzny osławickiej. Rozpoczyna się on w Sanoku, a kończy w Smolniku, przy czym w Rzepedzi rozgałęzia się na dwie trasy, które zbiegają się w Szczawnem. Szlak dostępny jest zarówno dla zmotoryzowanych, jak i dla miłośników pieszych wędrówek.

Szlak Ikon Doliny Oslawy wiedzie przez kilkanaście miejscowości, w których ocalały nieliczne, ale cenne zabytki architektury. Do miejscowości tych należą: Sanok (cerkiew katedralna Prawosławnej Diecezji Przemysko-Nowosądeckiej oraz cerkwie w dzielnicy Olchowce i Dąbrówka), Zagórz Dolina (drewniana cerkiew greckokatolicka pw. NMP z 1836 roku), Zagórz (murowana z kamienia cerkiew pw. Świętego Michała z 1836 roku – dawniej greckokatolicka, obecnie użytkowana przez prawosławnych), Morochów (drewniana cerkiew greckokatolicka, od 1961 roku prawosławna, zbudowana w roku 1837), Mokre (murowana greckokatolicka cerkiew z 1992 roku), Wysoczany (stary greckokatolicki cmentarz i współczesna cerkiew), Wielopole (murowana cerkiew greckokatolicka pw. Michała Archanioła

---

⁹ www.fodz.pl/download/FODZ_ulotka_szlak_pl_.pdf, (3.12.2010).

z 1939 roku), Tarnawa Górna (cerkiew z 1817 roku w ruinie), Olchowa (cerkiew z 1877 roku w ruinie), Średnie Wielkie (cerkiew z 1810 roku w ruinie), Łukowe (cerkiew z 1828 roku), Czaszyn (murowana cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja z 1835 roku), Kulaszne (cmentarz ze stojącą na nim nową cerkwią greckokatolicką), Szczawne (drewniana cerkiew greckokatolicka pw. Zaśnięcia Matki Bożej), Rzepedź (drewniana cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja Bpa, obok cmentarz przycerkiewny) – Turzańsk (cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła z 1803 roku), Komańcza (drewniana cerkiew pw. Opieki Matki Bożej z 1802 roku, obok przycerkiewny cmentarz), Wisłok Wielki (drewniana cerkiew pw. Św. Onufrego z połowy XIX w.), Radoszyce (drewniana parafialna cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra z 1868 roku), Smolnik (murowana, niegdyś greckokatolicka, cerkiew parafialna z 1806 roku pw. św. Mikołaja)¹⁰.

Szlak Ikon Doliny Sanu

Jest to szlak biegnący Doliną Sanu, ma on charakter dydaktyczny i prowadzi z Sanoka do Ulucza, gdzie znajduje się najstarsza drewniana cerkiew w Polsce. Szlak można pokonywać pieszo, konno, rowerem oraz płynąc doliną Sanu. Główne atrakcje turystyczno-krajoznawcze, jakie się tu znajdują, to: Sanok (Muzeum Ikon, prawosławna cerkiew katedralna pw. Świętej Trójcy w Sanoku, Muzeum Budownictwa Ludowego), Międzybrodzie (dawna cerkiew parafialna greckokatolicka pw. Trójcy Świętej), Tyrawa Solna (drewniana cerkiew pw. Jana Chrzciciela zbudowana w 1837 roku), Hłomcza (drewniana cerkiew greckokatolicka pw. Soboru NMP wzniesiona w 1859 roku), Łodzina (dawna cerkiew filialna greckokatolicka pw. Narodzenia NMP, wzniesiona w 1743 roku), Dobra Szlachecka (dawna drewniana cerkiew parafialna greckokatolicka pw. św. Mikołaja zbudowana w 1879 roku), Ulucz (cerkiew pw. Wniebowstąpienia Pańskiego zbudowana w 1510 roku – najstarsza drewniana cerkiew w Polsce), Siemuszowa (drewniana filialna cerkiew greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego zbudowana w 1841 roku), Sanok – Olchowce (dawna drewniana cerkiew parafialna pw. Wniebowstąpienia Pańskiego wzniesiona w 1844 roku).

Szlak Architektury Drewnianej

Na Szlaku Architektury Drewnianej, który ma o długość 1202 km, znajduje się 127 obiektów. Szlak został podzielony na dziewięć tras. Dwa obiekty położone na szlaku zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, a są to: pochodzący z XV w. kościół w Haczowie (najstarszy drewniany kościół w Polsce i zarazem największy drewniany kościół w stylu gotyckim na świecie) oraz zespół plebański w Bliznem z XVI-wiecznym drewnianym kościołem, w którym znajduje się unikatowa polichromia przedstawiająca tzw. biblię plebejską.

---

¹⁰ R. Bańkosz, *Cerkwie...*, op.cit., s. 144–180.

Trasa I – krośnieńsko-brzozowska

Na trasie o długości 134 km znajduje się 19 kościołów, dwie cerkwie i synagoga. Trasa przebiega przez następujące miejscowości: Krosno – Bonarówka – Lutcza – Golcowa – Domaradz – Jasienica Rosielna – Blizne – Humniska – Jabłonka – Dydnia – Jaćmierz – Trześniów – Haczów – Targowiska – Rymanów Zdrój – Królik Polski – Bałucianka – Klimkówka – Iwonicz Zdrój – Iwonicz – Rogi – Wietrzno – Wrocanka.

Trasa II – sanocko-dynowska

Na trasie tej (o długości 80 km) znajduje się 12 cerkwi. Prowadzi ona przez następujące miejscowości: Sanok – Hołuczaków – Siemuszowa – Tyrawa Solna – Mrzyglód – Hłomcza Łodzina – Dobra Szlachecka – Ulucz – Jurowce – Czerteż – Obarzym – Piątkowa Brzeżawa.

Trasa III – ustrzycko-leska

Na trasie o długości 118 km znajduje się 17 cerkwi, kościół i synagoga. Prowadzi ona przez następujące miejscowości: Łodyna – Liskowate – Wojtkowa – Roztoka – Kuźmina – Średnia Wieś – Stefkowa – Ustjanowa Górna – Równia – Hoszów – Rabe – Żłobek – Czarna – Bystre – Michniowiec – Polana – Smolnik – Chmiel.

Trasa IV – sanocko-dukielska

Trasa ma długość 113 km i znajduje się na niej 12 cerkwi i dwa kościoły. Wiedzie ona przez następujące miejscowości: Sanok – Szczawne – Rzepedź – Turzańsk – Komańcza – Wisłok Wielki – Jaśliska – Chyrowa – Olchowiec – Krempna – Kotań – Świątkowa Mała – Świątkowa Wielka – Pielgrzymka.

Trasa V – przemyska

Jest to najkrótsza trasa o długości 67 km, na której zlokalizowanych jest dziewięć cerkwi oraz trzy kościoły. Prowadzi ona przez następujące miejscowości: Zadąbrowie – Mięksiz Stary – Młyny – Chotyniec – Stubienko – Leszno – Medyka – Przemysł – Kruhel Wielki – Prałkowce – Kormanice – Młodowice – Kalwaria Paławska.

Trasa VI – lubaczowska

Na trasie o długości 189 km znajduje się 15 cerkwi oraz dwa kościoły. Wiedzie ona przez następujące miejscowości: Borochów – Stare Oleszyce – Moszczanica – Cewków – Kowalówka – Gorajec – Chotylub – Nowe Brusno – Łowcza – Wola Wielka – Radruż – Opaka – Szczutków – Łukawiec – Wielkie Oczy – Rudka.

Trasa VII – rzeszowsko-jarosławska

Trasa ta ma długość 133 km i biegnie przez następujące miejscowości, w których znajduje się 10 kościołów i dwie cerkwie: Krzemienica – Sonina – Markowa – Krzeczowiec – Siennów – Pruchnik – Tyniowice – Chłopicze – Nowosielce – Kosina – Julin – Bachórzec.

Trasa VIII – jasielsko-dębicko-ropczycka

Na tej trasie o długości 136 km znajduje się 11 kościołów. Prowadzi ona przez następujące miejscowości: Załęże – Osiek Jasielski – Trzciniца – Święcany – Łęki Górne – Brzeziny – Gogołów – Lubla – Szebnie.

Trasa IX – tarnobrzieszko-niżańska

Trasa ta liczy 232 km i zlokalizowanych jest na niej osiem kościołów. Wiedzie ona przez następujące miejscowości: Zaklików – Stalowa Wola – Ulanów – Krzeszów – Cmolasy – Poręby Dymarskie – Kolbuszowa – Gawłuszowice – Tarnobrzeg¹¹.

Szlak Markiewiczowski – michalickie sanktuaria maryjne

Na szlaku znajdują się miejscowości związane z życiem i działalnością błogosławionego Bronisława Markiewicza oraz miejsca kultu Matki Bożej i są to: Miejsce Piastowe (kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny z 1888 roku z łaskami słynącą figurą Matki Bożej), Ustrzyki Dolne-Jasień (Sanktuarium Matki Bożej Bieszczadzkiej w Ustrzykach Dolnych-Jasieniu z 1743 roku z cudownym obrazem Matki Bożej Królowej Bieszczad), Prałkowce (pochodzące 1840 roku z Sanktuarium Matki Bożej Zbaraskiej w Prałkowcach z obrazem Matki Bożej Zbaraskiej), Przemyśl (archikatedra pw. Wniebowzięcia NMP i św. Jana Chrzyciela z 1495 roku), Tuligłowy (wzniesione w 1770 roku Sanktuarium Matki Bożej Niepokalanej w Tuligłowach z obrazem Maryi Niepokalanej), Pruchnik (kościół parafialny pw. św. Mikołaja z 1436 roku), Gać (kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP z 1894 roku), Harta (kościół parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa z 1804 roku), Błazowa (kościół parafialny pw. św. Marcina z 1900 roku), Miejsce Piastowe (klasztór księży Michalitów, kościół pw. św. Michała Archanioła z 1935 roku, figura Maryi Królowej Polski ufundowana przez bł. ks. B. Markiewicza)¹².

Droga św. Jakuba, Via Regia

Droga św. Jakuba to piesze i rowerowe szlaki oznaczone symbolem muszli, służące pielgrzymom, którzy pragną przemierzać Stary Kontynent w poszukiwaniu jego duchowej jedności.

Od średniowiecza jednym z najważniejszych szlaków komunikacyjnych w Europie Środkowej była tak zwana „Wysoka Droga” nazywana również „Drogą Królewską” (*Via Regia*), przy której rozwijały się ważne ośrodki miejskie i handlowe. *Via Regia* nie posiadała jednego z góry ustalonego przebiegu – był to raczej „korytarz komunikacyjny” zmieniający się w zależności od uwarunkowań politycznych, powodzi, powstających i palących się zajazdów.

Zaproponowana obecnie Droga św. Jakuba wiodąca wzdłuż „Wysokiej Drogi” ma na celu odtworzenie jej przebiegu w późnym średniowieczu, kiedy to ruch pąt-

¹¹ www.wrota.podkarpackie.pl/pl/turystyka/szlaki, (21.11.2010).

¹² Opis szlaku opracowano na podstawie mapy zamieszczonej w Macierzystym Domu Zakonnym Sanktuarium Św. Michała Archanioła i bł. Bronisława Markiewicza w Miejscu Piastowym.

niczy do Santiago de Compostela przeżywał swój największy w dziejach rozkwit. Planowane jest wytyczenie i oznakowanie fragmentu tej drogi przebiegającego przez woj. podkarpackie; będzie on prowadził przez następujące miejscowości: Korczowa – Przemyśl – Jarosław – Przeworsk – Rzeszów – Pilzno¹³.

RELIGIOUS BACKGROUND OF THE PODKARPACKIE PROVINCE AND ITS EFFECT ON CREATING THE CULTURAL-TOURIST TRAILS

Summary

Contrary to popular belief, Religious Tourism does not solely mean pilgrimages. It can mean any type of travel for religious purposes. One of these purposes could be to get to know the religious history of an area.

Podkarpackie province lies on the border of Eastern and Western Poland, a region where traditions, religions and cultures have often crossed. A tourist will find various traces of Christianity here; not only those of Orthodox faith (both Eastern and Greek), Evangelical and Roman-Catholic Churches, but also numerous traces of Judaism.

Up until the beginnings of 20th century, worshippers of those faiths would live together, side by side. World War II and its after events have changed the habitants' faith structure enormously.

Both the Holocaust, and the mass resettlements of the native habitants of the Bieszczady and Beskid Niski regions – Ukrainians, Lemkos and Boyko – lead to the depopulation of towns and villages and the destruction of sacral buildings.

Few traces of the old religion - orthodox churches, synagogues and cemeteries - have survived. In order to preserve the religious heritage and the rich multi-cultural features of the region, several cultural tourism trails have been created in the Podkarpackie province. They are an inspiring way for a tourist to get to know the religious history of this undoubtedly incredible region.

Translated by Małgorzata Buczek-Kowalik

---

¹³ www.camino.net.pl/via_regia.html, (2.12.2010).